nálás vala. Egy csinos nyomtatású könyvecskét is osztogatának ki, mely a város emlékezetességeit leirja és a város térképét közli. (Folyt. köv.)

II. Rákóczy Ferencz rézpénzeinek érmészeti és pénzügyi ismertetéséhez.

(Vége).

Reizner Jánostól.

Rákóczy katonái demoralizálásának egyik oka a rézpénz zavar volt; *) Turócz vármegyének is ismeretes körlevele, s az ónodi gyülésen követeinek sérelme a rézpénzben pontosult össze. **) Az ónodi gyülésen a rendek többsége a rézpénz veretésének megszüntetését, s négy, sőt 2 millióra korlátoltatását sürgette, valamint a miskolczi fejedelmi határozattal ellenkezőleg még azt is hangoztatták, hogy ezentul zálogba vetett jószágok visszaváltása s adósságok törlesztésére használni ne lehessen; ez utóbbi indítvány elesett, mig az előbbiekre a rendeknek junius 6-án következő határozata kelt:

„Noha a rézpénznek folyása a közjó előmozdítására az ország nagy hasznával gondoltatott vala ki, mindazáltal már megbővülése lévén, abból következhető rendetlenségek vagy confusiok eltávoztatására, a tíz polturások négy polturára, a húsz polturások nyolcz polturára szállíttatnak; az egyes poltura pedig az ő szokott rendes folyásában maradjon. Mely rézpénznek tovább való veretése már ezentúl teljességgel megszünvén, abban hagyatik; a kinek pedig folyása leszen, ugymint a megirt leszállított pénznek, annak a száma két millióra és kétszázezer forintokra határoztatik, mely kétszázezer forint a Dunán túl való földre rendeltetik, hogy ottan is lehessen circulatiója az olyatén pénznek. Azon megirt summa pénz, melynek benn kell maradni az országban, hogy közönséges folyása lehessen, bizonyos bélyegekkel szabott idő alatt megjegyeztessék, a többi pedig idővel az ország kincstartó helyeire beszedetvén, viszont elolvasztassék. Ama bélyegzett pénz pediglen az országban jó folyó pénznek tartassék és nem csak élésbeli s egyébb partékáknak adásában vételében, de még zálogos jószágok kiváltásában is, úgy az adósságok kifizetésében elvétessék, közönséges akarattal elvégeztetett."

„Jóllehet pediglen a pénzbeli segítség felvetésének kiszedése s

*) Rákóczy Emlékiratai 234 l. — Szalay i. m. 365.
**) Rákóczy i. m. 218 l.

fizetése által remélhető, hogy a rézpénznek böcsi magában is helyreáll: mindazonáltal a jobbrend tartásának kedvéért minden vármegyék magok közül a végre hites tagot rendeljenek, kik azon rézpénznek folyására és circulatiójára vigyázzanak és annak inspectori legyenek, és azoknak viszont minden királyi és mezővárosokban s falukban hasonló hites vigyázó embereik legyenek, úgy hogy ha valaki az eladandó élésbeli jókat vagy más árú portékákat rézpénzért eladni nem akarná, és annak elvételében gáncsot találna: azonnal elveszesse árúját, kit a vevőnek kell kezéhez adni; a mennyi árát pedig a vevő megigérte volt, annak fele legyen az inspectoroké, a másik fele maradjon a vevőnél avagy bejelentőnél."

„Hogy pedig nagyobb erőben s böcsben lehessen a rézpénznek folyása és hogy mind a vitézlő rend maga megkevesített zsoldjából, ha azon pénznek böcsi nem lenne, meg ne csalódjék, mi is mindnyájan azon jó végben, a melylyel bevétetett a rézpénz, fogyatkozást ne szenvedjünk: megegyeztünk azon és elvégeztük, hogy a rézpénzzel mind jószágot válthassanak azok, a kiket az olyan jószág illet, mind pedig adósságokat lehessen kifizetni véle, de a jószágváltás csupán csak bélyegzett és polturás pénzzel legyen. Ha kik pedig elvenni, és a zálogot kezökből kibocsátani nem akarnák, azok ellen az 1647-dik esztendőnek 125-dik artikulusa, s az 1652-dik esztendőnek 52-dik artikulusa szerint lehessen procedálni; és azokban leirt büntetésekbe essenek. Mindazonáltal a contractualis levelekben feltett conditiok, melyek a zálogos jószágról és adósságokról keltenek, mind a pénznek minémüsége és száma iránt, mind egyébb czikkelyekben, melyek itt is magok erejében hagyatottak egészen megtartassanak. Ha pedig törvényesen valamely felek megnyernék magok perét, azokat illető zálogos vagy adósságról való kötés leveleknek is visszaadása országunk törvényében leirt büntetés alatt, hogy meglégyen, elvégeztetett.*)

Az ónodi gyülés iménti határozatai azonban csak jó szándékú törekvés maradt, a rézpénzen mindenki tuladni iparkodott, s sajátságos utakon mind visszaszivárgott az az állami tárba, az ott levő csekély arany és ezüstöt huzván ki maga helyett, úgy hogy már 1708-ban Rá-

---

*) Szalay i. m. VI. k. 418., 429. és 430. l. — Eszközöltettek-é a pénzek bélyegezései és minő bélyegjelekkel, előttem ismeretlen s az általam szemlélt példányokon, ennek jelenségeit nem tapasztaltam. R. J. A nemzeti muzeum X. és XX. polturás darabjai közt vannak 1704. és 1705. évekből a boldogságos szüzet kisdedével monorba foglalt bélyegü érmek, és pedig elül vagy hátul, de mind a két oldalon is bélyegzettek. — A római érmészetből tudjuk, hogy sokszor az újonnan választott császár hamarjában új pénzt nem verethetett, elfogadá tehát elődének pénzét, de arra — annak valamely üres terén — valami új bevésett bélyeget ütött, vagyis contre-marque-ot veretett rá. R. Fl.

kóczynak csak rézpénze volt,*) ezen pedig ostrom-készleteket szerezni, hadmiveleteket folytatni képes nem volt, mi csakhamar az ő és nemzetének bukásával a rézpénz teljes elveszését is eredményezék.

Helyén lesz megemlékezni ezúttal arról is, hogy Rákóczy ezen rézpénzei, mely pénzverdékből kerültek ki? — Adataink hiányában egyedül a polturás pénzeken előforduló K-B. betük után Körmöczbánya és a nagyobb libertásokon előforduló C-M. és M-M. betük után Munkács (Civitas Munkács) N-B után pedig Nagybánya városokat jelölhetjük ki ilyenekül. Ezen munkácsi verdéről maga a fejedelem is emlékezik irataiban, nevezetesen az 1711-dik évről írja: „Pénzverdét is állitottam benne (t. i. Munkácson) s mindent a mi csak pénzzé verhető vala, ott hagytam." **)

Rákóczy pénzeiről szólván, nem hagyhatom említetlenül azt sem, hogy tüzes vérű kuruczok Rákóczy ügyének győzelmét a pénzek „pro libertate" feliratiból is iparkodtak következtetni, minden egyes betűre ugyanazon hanggal kezdődő szavat keresvén, a következő mondatot állították ki:

Princeps **R**ákóczy **O**pe
Legionum **I**llustrissimi **B**ercsényi **E**t **R**eliquorum **T**otam
Austriam **T**rucidabunt **E**nse.

Összeszedte azonban az ellenfél is tudományát s ugyanazon betűkből ők meg a következőket magyarázták ki:

Peribitis **R**ebelles **O**mnes
Laqueo, **I**gne, **B**ello, **E**xilio; **R**eliqui **T**andem **A**ustriae
Tributarii **E**ritis.

Ismeretes Rákóczynak még réz emlékpénze is, a melyet a szécsényi gyűlésen a vallási viszály kiegyenlítése emlékére veretett.***)

Å FRANCISCVS II. D. G: TRANSYL: PRIN: RAKOCZI. Dux. CONFOE: R: H: STAT. köriraton belül a fejedelem mellképe arczélben, testét vért, e fölött palást borítja.

℞. Három lepelbe öltözött koszorús vesta-szűz (catholica, lutherana és helvét egyházak jelképe) az oltáron égő lángot ölbe tartott fadarabkák rátevésével közösen táplálják. Felül

---

*) Emlékiratai 242. l.

**) Emlékiratai 394. l.

***) L. Tabulae Numism. Instit. nat. Szechenyiai II. rész. 14. tábla. 1. sz. és Numi Transylvaniae. Erdély érmei. Képatlasz Tab. XU. 7 Érdy Jánostól.

félkörben : CONCVRRVNT VT ALANT. Alul vonal alatt. CONCORDIA RELIGIONVM ANIMATA LIBERTATE ★ A. M. D, C. C. V. ★ IN CON. SZECH. Az oltár talpán D. W. (Dániel Warow) svéd vésnök neve látható. Egy másik valamint ezüst- úgy rézben is vert fémert bír a m. n. muzeum, ezen fémeren jelképileg a vasra vert szabadságot látjuk e körirattal : LAQVEVS CONTRITVS EST · ET NOS · LIBERATI· SVMVS · PSAL · 123. VER · 7. (Érdy, Erdély érmei 133. l. I. 4. XV.)

Régiebb könyvtábláinkról.

Ezekre még a nagyobb könyvtárakban is vajmi kevés gond fordíttatott; pedig akár magát a kötést, a bőrtáblákon eléforduló különféle czifrázatokat és alakokat vegyük tekintetbe; akár a fatáblák félbenhagyásával az ócska, és sajttakarónak szánt papirból készült táblapapirost; akár a belső lapokon eléforduló, sokszor legérdekesebb jegyzeteket, melyek a birtokosokra, éleményekre, gyógyszerekre, cselédtartásra, stb. vonatkoznak, tagadhatlanul nagy irodalmi kincs rejlik ezen, eddig figyelemre alig méltatott külsőségekben.

Mig a külföldön a könyv- és régiségtárakban a régi kötések külön iparosztályban előképekűl szorgosan összeállíttatnak, rendszeresen a korszak, vidék, vagy városok szerint beosztatnak: nálunk midőn a régi lomnak bekötésére a szükséges pénz megvan, egyáltalán letépetnek, és vagy a szemétdombra kerülnek, vagy gyakran megsiratandó fűtő szerül használtatnak fel.

Alig van egy-két könyvtárunk, hol a jegyzeteket lemásolják, a táblapapirt feláztatva, régi ismeretlen könyvek részleteit összeállítják s a táblákra műipari előképekűl gyüjtik. Valamint az építményeken és régi készleteken a tudatlanság és egykedvüség a legnagyobb vandalismust követte el: úgy a régi könyvek sem kerülhették el, hogy tisztességes burkukból megfosztatván izléstelen ujabb takaróval láttassanak el, mig a régi táblák nyom nélkül eltüntek.